

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שופטים

(חלק בט שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת שופטים, כו מנ"א-ב' אלול, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שופטים ג

ס'איז אויך מובן פאָרוואָס דער רמב"ם איז משמיט דעם טעם הדבר וואָס שטייט אין גמרא „מ"ט כיון דגמירי כו' והני תו

לחובה אלא שפתחו שמורה על תחלת הדבור (פתח דברין יאיר – ל' הכתוב תהלים קיט, קל) כלומר תחלת דברך. ע"ש. ומסיים שם „וכך הם דברי הרמב"ם בהל' סנהדרין" (והרי הל' „פתחו כולם כו" שמיבא הוא ברמב"ם ולא בגמ'). ולפי פירושו נמצא*, שלא הי' כאן שום משא ומתן, אלא זה הי' ראשית ותחלת אמירתם (וראה גם שו"ת בית יצחק או"ח סוף הספר השמטה לס' נג).

אבל במנ"ח מצוה עז (סק"ג) דאינו תלוי בפתיחה רק תלוי ביום הראשון אם היו כולם לחוב פטור ואם היו בתחילה כולם לחוב ואחר זה חזרו לזכות בודאי נהרג. ע"ש. ולפי פירושו צ"ל דזה גופא קמ"ל הרמב"ם שתלוי הכל בפתיחה דיום ראשון (שזה אינו מפורש בגמ'). ובאמת שכן מפורש ביד רמה לסנהדרין שם דתלוי ביום ראשון (הובא לקמן הערה 17). וכן משמע מבאר הגולה למהר"ל בבאר השני (דלא תלוי באמירתם הראשונה אלא בדעתם והסכמתם בדין). וכן מוכח מדבש לפי להחיד"א מערכת ח אות כא (דמביא מהפוסקים „דדוקא אם כולם מטעם אחד אלא אם מטעמים חלוקים הו"ל רוב לחיובא", שאי"ז שייך לאמירת כולם חייב בפתיחת הדיון). – אלא שמשלשון הרמב"ם משמע שלא מקרי זה גמר דין**. וראה לקמן בפנים. – ועצ"ע. – וראה לקמן הערה 28.

(*) ודוחק גדול לומר שכוונתו שמכיון שאמרו כן להחוטא (כלשוננו שם „חייב אתה") אי"כ הרי"ז היפך הדין דאין פותחין בדיני נפשות לחובה אלא לזכות (סנהדרין לב, א' במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ז, וכפי שמשמע לכא"ר גם מהמשך לשונו שם „אבל אם נשאו ונתנו בזכותו ופתחו לו לזכות ואמרו לו אל תירא כו", כי פתיחה בזכות להחוטא אינה שייכת לנדוי"ד (ראה מנ"ח שבפנים ההערה). (** משא"כ להפירוש בשיטה שבסוף חמורא וחי סנהדרין כאן (בשם הרא"ש). ובקהלת יעקב (אלגאזי) לשון חכמים סי' תלא בשם המאירי „פי' רבינו מאיר ממהרין להרגו מיד" – נמצא דהוי גמר דין שלהם.

א. אין הלכות סנהדרין! פסק'נט דער רמב"ם: סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג.

דער מקור דברי הרמב"ם איז די גמרא אין סנהדרין² וז"ל: סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו מ"ט כיון דגמירי הלנת דין למעבד ל' זכותא והני תו לא חזו ל'³.

דאָס וואָס דער רמב"ם זאָגט „שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב" און איז משנה פון לשון הגמרא „שראו כולן לחובה" – איז דאָס בפשטות בכדי לפרש יותר (כדרך בתראי בכלל)⁴, אַז דאָס וואָס די גמרא זאָגט בקיצור „ראו כולן לחובה" מיינט „פתחו כולם... תחלה ואמרו כולן חייב", דהיינו אַז באַלד בתחילת הדין⁵ איז ביי די דיינים ניט געווען קיין סכרא לזכות, נאָר גלייך בתחלה „אמרו כולן חייב"⁶.

- (1) רפ"ט.
- (2) יז, סע"א (כמצויין במפרשי הרמב"ם – רדב"ז, כס"מ וכו').
- (3) בדק"ש שם הובאה גירסא מכ"י שמסיים „תו לא חזו ל' זכותא". וכן הובא ברדב"ז וכו"מ שם. וראה לקמן הערה 16.
- (4) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד. ועוד.
- (5) וי"ל דהרמב"ם למדו משלשון הגמרא גופא „ראו כולן לחובה", ולא „דנו", וכיו"ב, שמה משמע שלא הי' זה אחר משא ומתן, כ"א ראו כלם לחובה, תיכף בתחילה. וראה הערה הבאה.
- (6) ראה בספר „מלחמת מצוה" („עשהו רבינו שלמה בן רבינו שמעון דוראן המכונה רשב"ץ בעהמ"ס התשב"ץ" – מהשער דפוס ווארשא, חש"ד) אלא מיד כשעמד לפני העדה למשפט פתחו כולם ואמרו חייב אתה, הוא פטור. ותראה דיוק לשונם שלא אמרו סנהדרין שדנו כולם

לא חזו לי" – ווייל ס'איז ניט דרכו של הרמב"ם צו ברענגען בחיבורו די טעמי ההלכות.⁷

מ'דארף אָבער פאַרשטיין דעם המשך דברי הרמב"ם – „הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג“:

(א) וויבאַלד די הלכה איז אַ קדמה ויסוד צו דעם תוכן כללי פון דעם פרק – די הגדרה וואָס ס'הייסט רוב לחיוב און רוב לזכות – האָט דער רמב"ם געדאַרפט לכאורה אָנהויבן מיטן עיקר – דער אויספיר פון דער הלכה, אַז דער חיוב בדיני נפשות איז (דוקא) ווען „היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין כו“, און דערנאָך אויספירן „אבל סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור“.

(ב) וויבאַלד דער רמב"ם זאָגט דאָ דעם צד הפטור ווען „אמרו כולן חייב“ און דעם צד החיוב ווען „היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין“ – האָט דער רמב"ם געדאַרפט זאָגן און אויספירן (ניט „ואחר כך יהרג“, נאָר) „ואחר כך יתחייב“⁸ (וכיו"ב) – בהתאם (ניגוד) צו „הרי זה פטור“.

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הביאור אין דעם טעם הגמרא „כיון דגמירי הלנת דין למעבד לי' זכותא והני תו לא חזי לי“, וואָס לכאורה קען מען עס לערנען אויף צוויי אופנים:

(א) דער עיקר איז הלנת דין (און דער „למעבד לי' זכותא“ איז בלויז דער טעם והסברה פאַרוואָס עס דאַרף זיין הלנת דין). ד.ה. דאָס וואָס „פוטרינ אותו“ איז

דערפאַר וואָס אויב „ראו כולן לחובה“ איז ניטאָ קיין מעגלעכקייט צו מקיים זיין איינעם פון די תנאים וואָס זיינען דאָ אין פאַל פון לא מצאו לו זכותי – דעם תנאי „(בעי) הלנת דין“.

(ב) דער טעם און סיבת הפטור איז דאָס וואָס „הני תו לא חזו לי“, און „הלנת דין“ איז נאָר אַן ענין וואָס פירט צו דער סיבה.

ד.ה. דאָס וואָס „פוטרינ אותו“ איז ניט ווייל אין דעם פאַל קען דער ב"ד ניט מקיים זיין איינעם פון די תנאים, נאָר וויבאַלד אַז „ראו כולן לחובה (איז) תו לא חזו לי (זכותא)“ (ובמילא פעלט אין דעם „ושפטו העדה והצילו העדה“⁹ – עדה מצלת¹⁰), און אַזאָ ב"ד וואָס קען ניט זען אַ זכות איז ניט אין גדר צו מחייב זיין – און דערפאַר „פוטרינ אותו“.

אין אַן אַנדער סגנון: לויטן ערשטן אופן איז דאָס אַ „חסרון“ וואָס איז נוגע דעם סוף פון די סנהדרין, עס קען ניט זיין קיין פסק ב"ד כדבעי (ווייל עס פעלט דער קיום התנאי פון הלנת הדין)¹²; לויטן צווייטן אופן איז דאָס אַ חסרון אין דעם גברא הפוסק – די סנהדרין

[ע"ד ווי „סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש“ וואָס זיי קענען ניט ווערן (לדעת רע"ק) קיין דיינים „דרחמנא אמר

(9) ראה פרש"י סנהדרין שם (יז, א) ד"ה כיון דגמירי.

(10) מסעי לה, כד"כ.

(11) משנה ריש סנהדרין (ב, סע"א). ועד"ז בכ"מ. וראה לקמן בפנים מ"ה כו, א.

(12) להעיר מקריט ספר להמבייט הל' סנהדרין כאן, דמספקא לי' אם הדין דפוטרינ אותו כאן הוי מדאורייתא או מדרבנן.

(7) ראה הל' ת"ת לאדה"ז קו"א רפ"ב.

(8) כלשונו שם פ"ט ה"ב. סה"ג. ועוד.

אין אין די „והני“, דאָס וואָס „לא חזו לי“ (זכותא)¹⁷, ווי דער צווייטער אופן.

[זאת ועוד: דוקא לויטן צווייטן אופן אין מדויק דער לשון הגמרא „סנהדרין שראו כולן לחובה“, והיננו, אָז דער חסרון דאָ אין וואָס זייער דאָ אין נאָר לחובה און דערפאַר קענען זיי נישט זען זכותו (ע"ד הנ"ל באַ „סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש“).]

ועפ"ז י"ל אָז עס קען אויך זיין אַ נפק"מ לדינא: לויט דעם ערשטן אופן, אָז ס'איז אַ חסרון אין דעם סוף פון דעם ב"ד, דאָרף אויסקומען אָז אויב דער ב"ד געפינט דערנאָך אַ סברא לזכות, אין מקום לומר אָז זיי קענען נאָכאָמאָל¹⁸ דן זיין דעם נידון¹⁹;

(17) ואולי י"ל דשינוי הלשונות בהפירושים דהיד רמה והמאירי לסנהדרין הוא לפי שפליגי בפ' דברי הגמ' כנ"ל:

ביד רמה: אמר רב כהנא סנהדרין שראו כולן לחובה ביום ראשון פוטרין אותו מאי טעמא משום דגמירי הלנת דין שאם לא מצאו לו זכות ביום ראשון צריכין להלין את דינו אולי ימצאו לו זכות למחרת ויראה אחד מן המחייבין דברי המוזני והני כיון דהשתא לא חזי לי חד מיניהו זכותא תו לא חזי לי ולא מהני למעבד לי' הלנת דין ובעינא (הוי קרי) [הלנת דין] דחזיא להדורי בתר זכותא וליכא הילכך פטרינן לי'.

במאירי: סנהדרין שפתחו בדיני נפשות כלן לחובה פוטרין אותו. מכיון שתקנו הלנת דין למי שלא מצאו לו זכות ביום ראשון. שמא ימצאו לו טעמי זכות. ואינו נהרג עד שיהפכו מקצתן בזכות וירבו המחייבים:

דהיד רמה מדגיש א' הזמן בנדוד"ד „שראו כולן לחובה ביום ראשון“, ב' דצריך למעבד הלנת דין, ובמאירי ההדגשה דאין רואין לו עוד זכות (והזמן דיום ראשון כתב בהתקנה דהלנת דין (כפרש"י בהסוגיא ד"ה כיון דגמירי) לא בנדוד"ד.

(18) וע"ד מ"ש הרמב"ם שם פ"ה ה"ט.

(19) במנ"ח שם סוסק"ט מספקא לי' „אם ראו כולם לחוב ובאותו היום ראו קצת בשכלם זכות

ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזירי הו דקטל נפש לא מצו חזו לי זכותא¹³, אין נישט דער פשט אָז דער פסק זייערער אין נישט ריכטיק, נאָר זיי הייסן נישט קיין סנהדרין לגבי דעם מענשן וואָס „ראו .. שהרג את הנפש“¹⁴].

ג. פון דער גמרא אין יש מקום להור' כיח הן כאופן הראשון, הן כאופן השני:

א ראי' צום ערשטן אופן קען מען מדייק זיין פון דעם וואָס די גמרא ברענגט מפורש נאָר דעם דין „כיון דגמירי הלנת דין“, און נישט דעם מקור פון דעם דין אָז מ'איז מחוייב צו זוכן אַ זכות אויפן נידון¹⁵, ובפרט אָז די גמרא זאָגט נישט דעם טעם (ע"ד ווי די גמרא הנ"ל „סנהדרין שראו אחד שהרג“), דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה – אין משמע פון דעם, אָז דאָ אין בעיקר נוגע וואָס מ'קען נישט מקיים זיין די הלכה פון הלנת דין.

אָבער מאידך גיסא – פון דעם וואָס די גמרא אין זיך נישט מסתפק מיטן זאָגן, בלויז דעם דין כיון דגמירי הלנת דין, און אין מוסיף דעם טעם „למעבד לי' זכותא“ און פירט אויס „והני תו לא חזו לר'“¹⁶ – אין משמע אָז דער עיקר חסרון

(13) ר"ה כה, סע"ב ואילך.

(14) ומכ"ש שכ"ה לטעם הב' (והעיקרי) „עד עמדו לפני העדה למשפט (מסעי לה, יב) עד שיעמוד בב"ד אחר“ – מכות יב, א (ראה תוד"ה דרחמנא אמר – ר"ה שם כו, א. ויש"ג).

(15) ועד דמי שלמד זכות אינו חוזר ומלמד חובה (סנהדרין לב, א – במשנה. וע"ש בפרש"י ד"ה אינו) דהוי מטעם והצילו העדה.

(16) ובפרט לגירסת ש"ס כ"י (הובא בדק"ס סנהדרין שם) שחזר ומפרט „והני כיון דלא חזו לי' זכותא (תו כו)“.

דאָס איז נישט סתם אַ טעם, נאָר (אויך) אַ
תנאי.²⁰

און פון המשך דברי הרמב"ם איז
מסתבר אַז דער חסרון איז נישט (ווי דער
אופן ה' ה"ל) אין דעם וואָס זיי האָבן
נישט די יכולת צו זען אַ זכות (וויבאלד אַז
„ראו כולן לחובה“²¹), נאָר אין דעם וואָס
עס פעלט דער „מקצת מזכין (ש)יהפכו
בזכותו“ בפועל.

והיינו: פון לשון הרמב"ם „הרי זה
פטור עד שיהיו כו' ואחר כך יהרג“ –
איז משמע, אַז דאָס איז נישט קיין חסרון
אין דעם גברא הפוסק, אין די סנהדרין,
נאָר אין דעם אויספיר פונעם פסק בפועל
אין דעם נידון –

און דערפאַר (א) זאָגט נישט דער
רמב"ם „פטרין אותו“ (וואָס וואָלט
מדגיש געווען אַז דער פטור איז פאַר-
בונדן מיטן ב"ד און זייער פסק), נאָר
„הרי זה פטור“, וואָס רעדט וועגן דעם
נידון, אַז ער איז פטור פון מיתה; און (ב)
מהאי טעמא איז דער רמב"ם ממשיך „עד
שיהיו כו' ואחר כך יהרג“, אַז דורך
„מקצת מזכין כו'“ שאַפט זיך די
אפשרות (נישט אויפן חיוב – „ואחר כך
יתחייב“, נאָר) אויף צו דורכפירן דעם
בפועל – „ואחר כך יהרג“²¹.

(20) ראה אנציקלופדי תלמודית ערך הלנת
הדין בסופו, דייש מסתפקין אם הלנת דין מעכבת.
ולהעיר מקריט ספר הנ"ל הערה 12. ע"ש.

(21) ולהעיר מהרמב"ם לא פסק כר"ע כ"א
כר"ט שעד הוואה נעשה דיין – ראה כס"מ ולח"מ
לרמב"ם ה' עדות ספ"ה. אלא די"ל דזהו רק מפני
שיכול להתקיים „והצילו העדה“ על ידי השאר
שלא ראו איך שהרג את הנפש, משא"כ בנדוד"ד
שכולם אינן יכולין לראות זכות. וראה טורי אבן
לר"ה שם ד"ה ל"ק ר"ע. שו"ת בית יצחק חו"מ ס"ב
אות ט'. ביאור הרי"פ פערלא שם. ואכ"מ.

(21*) ומתורצת גם שאלה הא' הנ"ל סעיף א'.

משא"כ לויטן צווייטן אופן, וויבאלד
זיי זענען נישט בגדר סנהדרין (לגבי דעם
מענשן) מחמת דעם וואָס „ראו כולן
לחובה“, איז מסתבר אַז זיי קענען שוין
מער נישט דן זיין דעם נידון – אויך ווען
זיי געפינען דערנאָך אויף אים אַ זכות.

ד. פון דברי הרמב"ם איז משמע אַז
ער לערנט נישט ווי די ביידע אופנים
הנ"ל:

אע"פ אַז ס'איז נישט דרכו צו ברענגען
טעמי ההלכות, אָבער אויב דער רמב"ם
וואָלט געלערנט אַז דער חסרון איז ווייל
עס פעלט דער קיום התנאי פון הלנת
הדין (כאופן הא') איז מסתבר אַז דער
רמב"ם וואָלט דאָס דערמאָנט, היות אַז

אי מותרים לומר הזכות דמלמד חובה יכול לחזור
לזכות כו' והורגין אותו, או* „כיון דתיכף ראו
חובה ונפטר א"כ ע"י זכות זה שרוצה ללמד חובה
הוא לנידון כו'“.

אמנם עדיין י"ל הנפק"מ כפנים: א) כאשר אין
המדובר באותו היום, וא"כ היי כשישית דין עוה"פ
(מעין סנהדרין אחר***), ב) לא רק קצתם ראו
בשכלם לזכות אלא רובם, שאז ה"י זכות גם
בפועל (משא"כ כאשר רק קצתם אומרים שאז
הזכות הוא רק באמירתם אבל הזכות הוא חובה
לו, וכמ"ש במנ"ח שם). – וי"ל דתלוי אם הנדון
מקרי שיצא זכאי בדין, שאז אין מקום לדונו
עוה"פ או שרק לא נתחייב*** (ויתירה מזו, רק
אין הורגין אותו – כדעת הרמב"ם – כדלקמן
כפנים), שאז ה"י זכות גם בפועל. ואכ"מ.

(*) ועפ"י צ"ל דמ"ש המנ"ח לפנ"י בטוס"ג
(כבהערה 6) כדבר הפשוט „אט פתחו כולם לחוב
ואחר זה חזרו קצת חיכו בודאי נהרג“, המדובר
בהמשך אותו הדין, ובטוסק"ט מדבר לאחר שעמדו
מדיון הא' וישבו עוה"פ באותו היום.

(**) וראה אוה"ח משפטים כג, ב.

(***) ולהעיר מרמב"ם שם פ"ג ה"י. אבל
כמובן אינו שייך לנדוד"ד דשם מדובר „שנגמרו דינו“.

(****) ראה ביאור הרי"פ פערלא לטהמ"צ לר"ג
עשה צד.

ה. ולבאר זה יש להקדים:

איבערגעבן דעם דין ומשפט צו
סנהדרין גדולה],

א דוחק גדול ווייל אפילו אין סנהדרין קטנה „אין מעמידן . . אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה כו“²⁷? ווי איז שייך אז ביי זיי אַלעמען זאל זיין ניט קיין ריכטיקער צוגאַנג צו דעם דין וכו“²⁸!

ובפרט ווען פון דברי הרמב"ם איז מוכח, כנ"ל, אז דאָס איז בכלל ניט קיין „חסרון“ אין די סנהדרין אָדער אין פסק דינם, נאָר אַלץ בשייכות צו דעם אדם הנידון.

ו. וי"ל ההסברה בזה:

ס'איז ידוע אז דין עונשי ב"ד, מיתה מלקות וכו', איז עיקרם לשם כפרה. ווי מפורש בנוגע למלקות²⁹, ונקלה אחיך לעיניך כשלקה הרי הוא כאחיך, עד"ז שטייט³⁰ באַ עונש מיתה, אז דורכדעם קומט דער נענש לחיי עוה"ב [אויך

עס זיינען דאָ מפרשים²² וואָס זיינען מסביר דעם טעם פון דעם דין „סנהדרין שפתחו כו“, אז וויבאַלד „פתחו כולם . . ואמרו כולן חייב“ איז דאָס אַ באַווייז אויף אַ חסרון אין די סנהדרין, אַז זייער צוגאַנג צו דעם דין איז ניט געווען ריכטיק (ווייל „גילו דעתם . . כולם חפצים להמיתו“²³; אָדער ווייל²⁴ אויף יעדן נידון קען מען געפינען איזה צד של זכות – און היות זיי אַלע האָבן דאָס ניט געפונען, איז אַ ראי' אז זיי זיינען ניט בקי בדינים, אָדער אז זיי האָבן מחליט געווען במהירות און ניט מעיין געווען כראוי אין דעם דין, וכיו"ב, בכמה הסברות אין דעם חסרון שבהסנהדרין).

כמובן איז אָבער אַ דוחק גדול לומר אַזוי בנוגע צו ב"ד בכלל, ועאכו"כ בנוגע צו סנהדרין גדולה

[וואָס וועגן זיי רעדט דער דין, כמפורש ברמב"ם לכמה גירסאות²⁵. און אַזוי איז אויך מובן²⁵ פון תוכן הדין (וואָרום אויב דאָ רעדט זיך וועגן סנהדרין קטנה פון כ"ג איז פאַרוואָס „פוטרין אותו“? מ'האַט אים געדאַרפט דן זיין בב"ד אחר²⁶ ביז (אויב מ'דאַרף)

(22) מהר"ץ חיות לסנהדרין שם. וראה מלחמת מצוה ובאר הגולה שנשמנו בהערה 6 (וראה הערה 28).

(23) מלחמת מצוה שם.

(24) מהר"ץ חיות שם.

(25) ראה רדב"ז לרמב"ם. וכן הובא במגדל עוז. לח"מ. וכ"ה גי' הכי בגמרא – ראה דק"ס סנהדרין שם.

(25*) כמ"ש באור שמח שם.

(26) להעיר, שבמלחמת מצוה (הנ"ל הערה 6) כ', וואפילו בב"ד אחר לא יוכל ללמד זכות על עצמו לפיכך נפטר מכל וכל. ובאר הגולה שם

מסיים „אין על ב"ד של מטה לדון אותו וידון אותו שופט כל הארץ“. ואכ"מ.

(27) רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ב.

(28) בנוגע למ"ש ב„מלחמת מצוה“ (וכיוון שסנהדרין אלו טעו בכך ופתחו כו' כולם חפצים להמיתו, כנ"ל בפנים) – הרי כל הספר הוא „נגד אנשי זדון אנשי רשע אשר הרהיבו להשיב על דברי רז"ל כו, והראה לעיני העמים את צדק דיניהם . . ומלתעות אפיקורסים . . שיבר“ (לשון השער בספר מלחמת מצוה), י"ל, בדוחק גדול, שלא כתב להם אמיתית הפירוש ע"פ תורה כ"א ענין שיתקבל בשכלם. ועי' שמצינו בש"ס כיו"ב כמ"פ שדחו בקש (וראה רשב"ם ב"ב קטז, רע"א). ובפרט דהתשובה היתה לא רק לאפיקורסים כ"א גם „לעיני העמים“ (כמ"ש בהשער), דאסור לגלות להם טעמי תורה (כלשון הרשב"ם שם).

(29) תצא כה, ג. מכות כג, סע"א – במשנה (הובא בפרש"י עה"פ).

(30) משנה סנהדרין מג, ב.

כשר, וואָס „אלקים נצב בעדת אל”³⁸, ועאכו”כ סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית, האָבן אַלע באַלד געזאָגט חייב, און ס’איז ניטאָ אפילו קיין איינער וואָס זאָל מלמד זכות זיין – איז אַ רא”י אַז דער נידון איז „גדול עונו מנשוא” – ער געפינט זיך במעמד ומצב ירוד ביותר, ביז אַז עונש מיתת ב”ד איז אינו יכול לכפר עליו און דערפאַר „פוטרין אותו”.

דאָס איז אָבער ניט אינגאנצן מספיק לבאר לשון הרמב”ם „הרי זה פטור עד כו’ ואח”כ יהרג”, פון וועלכער עס איז משמע אַז דער פסק הסנהדרין איז אַ פסק נאָר דער נידון הי”ז פטור, מ’קען עס ניט אויספירן באַ דעם נידון (כנ”ל סעיף ד) – אָבער לפי הנ”ל איז הסנהדרין וואָס „פתחו כולם . . ואמרו כולן חייב” זאָגט אַז ביי דעם מענטשן איז ניט שייך דער חיוב (עונש) אַלס כפרה, דהיינו, אַז זייער פסק „חייב” איז ניט קיין פסק „ובמילא” וואָלט מער מתאים געווען צו זאָגן דעם לשון „פוטרין אותו” (כלשון הגמרא), וואָס איז מדגיש, אַז אין דעם פאַל קען ב”ד ניט אַרויסגעבען אַ פסק, ווייל „גדול עונו מנשוא”.

ז. ויש לומר בזה עוד ביאור:

יעדער איד, אין וועלכן מעמד ומצב ער זאָל ניט זיין, איז כפסק הרמב”ם³⁹, אפילו אַ איד, וואָס ב”ד מוז אים כופה זיין צו געבן אַ גט לאשתו, איז „הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות”.

ואפילו בנוגע צו עכן, וואָס איז געווען בתכלית הירידה, זאָגן חז”ל⁴⁰

להלכה פסקנא דער רמב”ם³¹ אַז „כל מחוייבי מיתות ב”ד ומחוייבי מלקות אין מתכפר להם במיתות או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו”³², וואָס דערפון איז מובן אַז דער תכלית מיתת ב”ד אָדער מלקות איז לכפרת האדם, נאָר די כפרה איז בתנאי „שיעשה תשובה ויתודה”.

ועפ”ז מסתבר, אַז אין אַ פאַל ווען מיתת ב”ד וועט (קען) ניט ברענגען די כפרה איז ניטאָ קיין מקום צו דורכפירן די מיתה. וע”ד ווי דער כסף משנה³³ איז מסביר דעם פסק הרמב”ם³⁴ בנוגע צו עדים זוממין, אַז „נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אינן נהרגין מן הדין שנאמר³⁵ כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה כו’ אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין” – און ער איז מבאר דעם טעם החילוק בזה

„דלא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אלא היכא דהרגו על פיהם משום גדול עונשם מנשוא אין ראוי לתת להם מיתת ב”ד שתכפר עליהם אלא ראוי להניחם שיהיו נדונין אחר מיתה בעוני” שים נוראים דוגמא לדבר³⁶ נותן כל זרעו למולך שהוא פטור³⁷ מה שאין לומר כן בהלקו ע”פ עדותם”.

ועד”ז בנדו”ד: וויבאַלד אַז (פתחו כולם כו’ ואמרו כולן –) אַ ב”ד

(31) הל’ תשובה בתחלתן.

(32) שבגמ’ שם (א”ב) מחלוקת אב”י ורבא, ולרבא (וכן ס”ל לר”י ור”א) נהרג מתוך רשעו יש לו כפרה. ופסק כאב”י – ראה צפע”נ לרמב”ם שם. ואכ”מ.

(33) הל’ עדות פ”כ ה”ב בסופה.

(34) הל’ עדות שם.

(35) פרשתנו יט, יט.

(36) ראה סמ”ג ל”ת מ.

(37) סנהדרין סד, ב. רמב”ם הל’ ע”ז פ”ו ה”ד.

(38) תהלים פב, א. וראה סנהדרין שבהערה 45.

(39) הל’ גירושין ספ”ב.

(40) סנהדרין מד, רע”א.

„אעפֿ שחטא ישראל הוא“.

— איז בנוגע צו אַזאַ זאַגט מען „הרי זה פטור“: וויבאַלד אַז ביי אים איז דאָך זיכער פאַראַן טוב, נאָר דער ב"ד קען עס ניט „געפינען“ דערפאַר וואָס ער איז בתכלית ההעלם — קען דערפאַר ביי אים ניט אויסגעפירט ווערן דער (תכלית הפסק ובמילא ניט דער) פסק פון דעם ב"ד.

עס איז ניט קיין חסרון אין דעם ב"ד אָדער אין זייער צוגאַנג צו דעם פסק — וואָרום אמרה תורה אין לו לדיין אלא מה שעיניו ראות⁴⁵, און אַלץ וואָס די סנהדרין גדולה אשר יהי בימים ההם⁴⁶ דאַרף און קען זען, האָבן זיי געזען;

אָבער וויבאַלד אַז פס"ד תורת אמת איז אַז ער איז רוצה לקיים כל המצות, אַז אין אים איז דאָ טוב (וועלכע איז ניט אַנטפלעקט געוואָרן). קען דער פסק ב"ד אויף אים ניט חל זיין — „עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו כו“.

וי"ל עוד ענין — אַז דורך דעם גופא ווערט נתגלה אויך דער טוב וואָס איז פריער געווען בתכלית ההסתרה וההעלם, און וויבאַלד אַז עס ווערט בהתגלות קען דער פסק ב"ד אויף אים חל זיין — און „יהפכו בזכותו כו“.

בעומק יותר: ווען קען דער פסק ב"ד „יהרג“ אויסגעפירט ווערן אויף דעם אידן — דוקא לאחר ווי „יהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו“, ווייל ווי גערעדט פריער (מהכסף משנה) איז דער תוכן ותכלית פון עונש ב"ד — כפרת האדם. און ווען קען אַן עונש ברענגען צו אַ כפרה, דוקא ווען דאָס

דער חילוק איז נאָר אויף וויפל דער „רוצה הוא לעשות את כל המצות“, דער טוב פון אַ אידן איז: באמירתו בגלוי אָדער בהעלם: עס זיינען דאָ אידן וואָס ביי זיי איז דער טוב בתכלית ההתגלות, און עס זיינען דאָ אידן וואָס ביי זיי איז דאָס ניט אַזויפיל בהתגלות, ביז עס זיינען דאָ אַזעלכע וואָס זייער טוב איז בהעלם לגמרי, אָבער אַ מקצת פונעם טוב הנעלם קומט ס״ס לידי איזה גילוי — וואָרום דער טוב ביי אַ אידן איז ניט אַ דבר נוסף⁴⁷ אויף זיין מהות (ווי די ענינים (פון רע) וועלכע קומען⁴⁸ מצד דעם וואָס „יצרו הוא שתקפו“⁴⁹), נאָר דאָס איז דער עצם און די אמיתיות פון זיין מציאות.

עפ"ז איז מובן, אַז יעדער איד, יהי מי שיהי, אויך בשעת ער איז עובר אַן עבירה אויף וועלכן עס קומט מיתת ב"ד, מוז זיין אַ לימוד זכות אויף אים, ווייל זיין אמת'ר רצון, זיין אמיתיות מציאותו איז דער טוב שבו⁴³.

בשעת אָבער אַז סנהדרין „פתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב“, באַווייזט דאָס אַז דער טוב שבו איז אויף אַזויפיל נתעלם געוואָרן, אַז אפילו סנהדרין גדולה וועלכע זיינען „חכמים ונבונים מופלגין כו“ — ד.ה. זיי זיינען „נבונים“ להבין דבר מתוך דבר⁴⁴ ובהפלגה, צו פאַרשטיין און אויפנעמען דאָס וואָס איז באַהאַלטן און ניט אַנט־פלעקט — אויך זיי אַלע קענען ניט געפינען קיין זכות אויף אים

(41) ראה סה"מ תרנ"ט (ע' פה).

(42) ל' הרמב"ם הל' גירושין שם.

(43) במכש"כ וק"ו מהטעם, „אמור לאומן

שעשאו" (תענית כ, ריש ע"ב) ובנדוד"ה הוא בו.

(44) ראה ספרי ופרש"י דברים א, יג.

(45) ראה סנהדרין ו, סע"ב. ושי"ג.

(46) פרשתנו יז, ט. „אינך חייב ללכת אלא אחר ב"ד שבדור" (רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"א. וראה ספרי ופרש"י עה"פ).

עאכו"כ ווען עס רעדט זיך וועגן אידן בדורנו וואָס אע"פ אַז מ'איז אין אַ מצב פון „אני ישנה"⁴⁸, איז אָבער „לבי ער" להקב"ה ולתורתו ולמצותיו"⁴⁹, און ווען דאָס אידישע האַרץ איז, כפס"ד תורת אמת, וואָג — ווערט עס סו"ס דערוועקט און קומט לידי גילוי;

ובפרט געפינענדיק זיך איצט אין זמן פון חודש אלול ווען דער מלך (מה"מ הקב"ה) געפינט זיך „בשדה", וואָז⁵⁰ רשארין (ויכולים⁵¹) כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו (בשדה) והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" —

דאָרף מען אַרויסגיין און פועל זיין אויף יעדן אידן אין וועלכן מצב ער זאָל נאָר זיין, אַז עס זאָל ביי אים ווערן בגלוי דער „רצון" צו מקבל זיין פני המלך בשדה.

וואָס די פעולה איז דורך דעם גופא: בשעת מאיז מהפך ומדבר בזכותו פון אַ אידן, אַז בו, אין אים איז דאָ דער חלק אלקה ממעל ממש, דער ניצוץ אלקי, ביז אַז — בלשון הרמב"ם „הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות", און אַז דאָס איז אמיתית מציאותו — איז מען דורך דעם גופא נאָכמער מגלה דעם טוב שבו,

און מ'פועל'ט אויף אים אַז ער זאָל אַרויסגיין — „לצאת" — ממקומו (מב"מ⁵²) בכדי לקבל פני המלך „בשדה",

רירט אָן (און איז מגלה) דעם טוב שבו. און דעריבער, בשעת אַלע זעען נאָר חובה, וואָס דאָס מיינט אַז דער טוב שבו איז בתכלית ההעלם וההסתר, קען דער עונש („יהרג") ניט אויפטאָן אַ כפרה אין דעם אידן;

דוקא לאחרי ווי מ'איז מהפך בזכותו, וואָס דאָס גופא ברענגט אַרויס דעם טוב שבו⁴⁷, דעמאָלט טוט אויף דער עונש פעולתו — אַז דער איד באַקומט זיין כפרה און איז זוכה לעוה"ב.

ח. פון דעם נעמט מען אַרויס אַ הוראה אין גודל מעלתו און זכותו של ישראל:

אפילו ווען עס רעדט זיך וועגן אַזאָ אידן וואָס געפינט זיך בשפל המצב עד כדי כך, אַז אפילו סנהדרין וואָס די תורה זאָגט אַז ענינם איז „והצילו העדה" — צו זוכן און געפינען אַ הצלה וזכות אויף יעדער אידן, און דאָך זעען אויך זיי אויף אים נאָר חובה, זיי זעען ניט קיין זכות אויף אים — פונדעסט-וועגן פסקנ'ט תורת אמת אַ פסק דין ברור, אַז דאָס איז אַ מציאות וואָס קען ניט זיין, אויך ביי דעם אידן איז דאָ דער רוצה לקיים כל המצות; ובמילא ברענגט דאָס גופא אַז די סנהדרין זיינען מלמד זכות אויף דעם אידן און דורך דעם⁴⁷ איז מען מגלה דעם רוצה שבו, טוב שבו.

(47) וכמובן מהביאור במחז"ל (ערכין טו, ב. רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ג) שלשון הרע „קטיל תליתא", גם „זה שאומר עליו" (אף שאינו עובר עבירה) — כי ע"י לה"ר מגלה ומוציא הרע שלו, ומרובה מדה טובה, דכאשר מדבר בזכותו ה"ז מגלה הטוב של השני (ועאכו"כ כאשר נעשה על ידי הסנהדרין) — ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 163 ואילך (וראה שם גם ביאור דברי הרמב"ם הל' דעות פ"ה ה"ז „מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל") ובהנסמן שם.

(48) שה"ש ה, ב.

(49) ראה ד"ה אני ישנה בסה"מ אידיש. ובכ"מ.

(50) לקו"ת ראה לב, סע"א ואילך.

(51) הוספת כ"ק מו"ח אדמו"ר — סד"ה לך אמר

לבי הש"ת.

(52) ראה לקו"ת שם לב, ב. וראה לקו"ש ח"ד ע'

1343.

שלימה בגוף שלם, נשמה בגוף למטה מעשרה טפחים⁵⁴, און יעדער איינער און איינע ווערט נכתב ונחתם לאלתר⁵⁵ בספרן של צדיקים גמורים לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(משיחת ש"פ תשא תשמ"ה)

וואָס עי"ז ווערט נתגלה, נוסף אויף „מקצת" פון זיין טוב („מקצת מזכין שיהפכו בזכותו"), עס ווערט נתגלה זיין טוב במדה מרובה, ביז אַז דער ריבוי הטוב והזכות איז מכריע דעם צד ההפכי באַ אים און מכריע דאָס וואָס ער איז „שקול" און בריינגט עס „תשועה והצלה"⁵³ ואח"כ יוצא זכאי בדיון,

יעדער איד ווערט נתעורר מיט אַ תשובה כדבעי ובשלימות, ובמילא האָט ער אַ כפרה שלימה ווי דאָס איז אַ נשמה

(53) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

54) ע"ד מרז"ל באותו מקום (יומא פו, ב).
55) ר"ה (טז, ב) וב„מדרש" (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. יל"ש ואתחנן רמז תתנה) הובא בטאור"ח (סו"ט תקפא) שכבר בער"ה בטוחין שזוכין כו' ועד שמתעטפין כו'.

